
Svend Åge Hansen, Vandel Savværk, fortæller fra Vandel

Jeg er blevet opfordret til at fortælle noget; men jeg kan kun huske fra 2. verdenskrig og frem.

Jeg vil fortælle om forskellige episoder, som udspillede sig i min barndom og ungdom i Vandel by umiddelbart efter krigen og op i 1950'erne. Det første er lydene. I Vandel by var der lyde fra mekanikeren, når de skiftede hjul, og der var kling og klang fra landsbysmedens værksted og hele to savværker, nemlig Møller Knudsens og Vandel Savværks rundsav. De stred sig ubønhørligt gennem de lange træstammer med højlydt hvin. Fra gårdene kunne vi om vinteren høre tærskværkernes larmen og køernes brølen foruden et utal af hønsegårde med galende haner.

Fra stationen kom der den velkendte lyd – tut tut – når toget meldte sin ankomst. Men i dag er vi fattige på lyde, vi hører kun gummihjul, der kommer susende og motorer. En gang imellem en flyver, der drøner sydpå fra Billund Lufthavn. Så det er nogle andre lyde, end dengang vi var børn.

Så er der butikker. Der var to barberer, en smed, en slagter, en bager – en overgang med konditori. Så var der en brugs og en købmand, der var en fotograf og en skomager foruden en skrædder. Der var en træskomager, han var også depotbestyrer for Carlsberg, en Tatol og en cykelhandler. Endvidere var der en tømmerhandel. Vi havde også en doktor, en dyrlæge, ja endog en jordemoder. Så vi var godt forsørget.

*Postkort fra 1950'erne, der viser hovedgaden i Vandel med Vandel Gæstgivergaard, og købmandsbutikken med Esso-tanken overfor.
Privateje.*

Efter krigen var der ikke så mange fornøjelser. Så hed det sig rundt omkring i byen: ”I aften kører en bulldozer på Møllebakken.” Hele byen stimlede sammen. Det var Hans Nissen, der havde lejet en bulldozer til at skubbe en gammel tysk fødevarebunker sammen. Vi kom hele landsbyen og kiggede, den kunne tage 10 trillebøre jord i et skub – nej 20, og den bliver ikke engang træt, den bliver ved at skubbe og skubbe.

*Bulldozeren på Møllebakken
Foto: Privateje*

Det var lige nøjagtig dér, Sand Jespersen kom og byggede et hus mange år efter, og det revnede selvfølgelig i soklen. Det kostede ham flere hundrede tusinde, fordi han havde bygget ovenpå den gamle tyske fødevarebunker; men det vidste han ikke noget om. Når vi så havde set på den bulldozer et stykke tid, var der én som råbte: ”Kom herover til hegnet alle sammen!” Så var det et pindsvin, der havde født fire unger. Så gik vi derover og kiggede. Vi havde fået en god aften ud af det; vi havde oplevet to gode ting den aften.

Der var ikke så mange fornøjelser.
Det var en sommeraften efter besættelsen.

Efter krigen lærte jeg lynhurtigt et nyt ord: Organisere – alle folk gik rundt og organiserede, der var ingen, der stjal. På et tidspunkt gik jeg ud og organiserede, tyskerne havde efterladt sig forskellige effekter. Så stod der lige en dejlig skovl, den tog jeg med hjem. ”Mor, nu har jeg organiseret en skovl.” ”Den er fin, stil den bare ind til rive og skuffeljern.” Alle folk organiserede.

Hvert forår kom vejmanden med en sæk, en lille pensel og en dåse med rød maling. Så gik han ned til Brugsen f.eks., lagde sig på knæ på en sæk, og så malede han bogstaver op, og der stod ”Åst” – det er en lille by nord for Vandel – ”3 km, Nørup 6 km” og en pil med den håndskrift, han havde lært i sin skolegang; men vi forstod det godt. ”Billund 7 km”, og så stod der noget mærkeligt: ”St. Almstok og St. Rygbjerg”, og når jeg gik med min far: ”Hvad betyder St. er det sankt?” ”Nej, det betyder da store.” ”Er der også noget, der hedder Lille Almstok?” ”Ja, lige bestemt.” ”Og lille Rygbjerg?” Det var der også. Den sten, der stod nede ved Brugsen, har jeg sikret mig. Den står hjemme i min have. Man skal gemme på de gamle ting, ellers var den kommet i skærveknuseren.

En anden ting i Vandel by var vejtræer. Vi kunne gå helt fra Ungdomsskolen og forbi jordemodermanden, når det regnede, og vi gik i husly under de store vejtræer. Man skal langt sydpå for at se så hyggelige byer, efter de blev fældet, tog det charmen væk fra byen.

Efter krigen havde vi branddamme i byen. De var som en tragt, nogle var der vand i, de var farlige, dem kunne man drukne i; men nogle var tørre, dem cyklede vi rundt i. En dag kom der en mand, han var beruset. Han hed Skovmagnus, og han havde en knallert, og han sagde: ”Hør, I knægte, giv mig et venligt skub.” Han susede rundt et par gange, og så væltede han ned i bunden og fik et åbent benbrud. Det var overfor Vandel Autoværksted, der boede Svend Lauersen. Over til Svend og ringe til Falck Zonen, der kom og sendte to reddere ned og fik fat i fyren på en bære. De slæbte ham op, og lige idet han skulle ind i ambulancen, tog han en flaske brændevin ud fra inderlommen og sagde: ”Lige et øjeblik, Svend, kan du ikke gemme det, til jeg kommer hjem igen!”

I Vandel by havde vi et klenodie eller en original, han hed Ritmester von Zeilau. Han var den eneste ritmester, der har været chef for en flyvestation, det er jo ellers noget med heste. Vi boede nabo til ham, og jeg havde hørt på skolen, at de store klasser skulle på klapjagt på flyvestationen, de små klasser måtte ikke komme med, vi kunne ikke stå for mosten. Vi fik 5 kroner, jeg gik om og bankede på, der kom en ordonnans ud. ”Jeg skal snakke med ritmesteren.” ”Det kan ikke lade sig gøre, han snakker ikke med knægte.” Jeg insisterede. ”Hvad drejer det sig om?” ”Jamen, det er kun privat mellem ham og mig.” På et tidspunkt blev døren lukket op på første sal. ”Hvad fanden er det for en larm!” Jeg blev sendt op, og han spurgte: ”Hvad drejer sagen sig om?” Jeg vil gerne med på jagt på lørdag.” ”Din far kan ikke komme med på jagt på flyvestationen.” ”Nej, men det er mig, der vil med på jagt.” ”Så må du komme kl. 9 med madpakke.” Jeg stillede med madpakke fem minutter i 9. Så kom han i sin Ford V8 med bagklap, den blev kørt frem. Ritmesteren kom ud, steg ind, og jeg blev placeret i bagklappen. Vi kørte ud på flyvestationen, der stod alle jægerne og klapperne fra de store klasser, og jeg hørte én sige: ”Hvem sidder bagi ritmesterens bil?” ”Det er lille Svend Åge fra anden klasse.” Jeg følte mig som en konge, ritmesteren havde snurrbart, han lignede Christian den tiende på en prik, og vi havde dyb respekt for ham. Så jeg kom med på klapjagt, det kneb at følge med; men det ville jeg ikke være ved.

Efter krigen kom jeg ud at arbejde på flyvestationen. De havde mange chefer, men der var én som hed Mathiasen, han gik i den fjerneste ende, og han følte sig som chef; men han var chef for den ydre region. Alle andre gik hjem klokken fire, men vi skulle arbejde til halv fem. Pludseligt landede en stor gul flyvemaskine, og ud kom to svenskere. De præsenterede sig, de kom fra Svenska Flygtjeneste og skulle flyve med slæbemål ved Rømhøddammen, så danskerne havde noget at skyde efter. Så kom Mathiasen, han gik hen til svenskerne og sagde: ”Har I nøgle til hangaren, når I skal have flyvemaskinen ind?” ”Hvad behøver?” sagde de og Mathiasen gentog. De forstod fortsat ikke, hvad han mente. Så brølede han ind i hovedet på dem: ”Har I nøgler, for satan?!” ”Ja, ja,” sagde svenskerne, og så lærte de ham at kende.

Dengang havde vi god tid i Vandel, vi manglede intet; men vi havde heller ikke overflod.

Gengivet fra:

Folk fortæller: ”Herfra min verden går...”
Om liv og identitet i Egtveds Sogne og Storkommune 1930-2000.
Udgivet 2001
Redigeret af Mogens Bach, Thorkild Brunsborg og Kirsten Rykind Eriksen